

VNIVERSITAT DE VALÈNCIA

***Lectio* del Sr. Vicent Pascual Granell
en l'Acte Acadèmic de lliurament de la
Medalla de la Universitata de València**

València, 20 de gener de 2017

**Discurs de recepció de la Medalla de la
Universitat de València**

Vicent Pascual i Granell

Senyor Rector Magnífic, distingits professors i professors, autoritats, familiars meus presents i amics que m'heu volgut acompanyar; benvolguda Dra. Maria Conca...

Rebre la Medalla de la Universitat de València representa un gran honor i una enorme satisfacció per a mi. Des de la perspectiva d'un treball més aviat solitari, m'ompli d'orgull pensar que la meua modesta aportació a l'educació en la nostra llengua haja sigut advertida, i fins i tot que haja sigut considerada mereixedora d'un reconeixement tan significatiu. Agraïsc profundament les amables paraules que m'ha dedicat la doctora Maria Conca, i per part meua intentaré fer una reflexió personal sobre el procés de construcció teòrica i organitzativa d'un model avançat i rigorós d'escola valenciana plurilingüe i intercultural que vaig començar fa aproximadament 25 anys. Un model d'escola valenciana les característiques de la qual apareixen ja definides en la meua intervenció al Segon Congrés d'Escola Valenciana el 1998:

L'escola valenciana és l'escola feta en valencià per a valencians, tant per a valencianoparlants com castellanoparlants, de continguts amb vocació universalista, científicament avançats i socialment progressistes, però vistos des d'una perspectiva valenciana, amb unes metes en línia amb el projecte polític nacional i un plantejament educatiu que permeta d'assolir una elevada competència en la llengua pròpia del país, en l'altra llengua cooficial –i en una altra llengua estrangera o més–, un alt rendiment en l'adquisició de continguts acadèmics, una educació democràtica i solidària, i una ferma consciència nacional”

Si analitzem aquesta definició de fa quasi vint anys, ens adonem que ja contenia propostes que constitueixen a hores d'ara la bandera del Consell d'Europa, com ara el seu caràcter plurilingüe, i també que assumia la concepció —no compartida segurament pel Consell d'Europa— de l'educació lingüística com una eina de la planificació lingüística nacional en l'àmbit educatiu.

En la meua exposició explicaré com vam arribar a aquesta concepció plurilingüe de l'escola valenciana i a la proposta dels enfocaments didàctics necessaris per a dur-la a terme, i com ha anat evolucionant aquest plantejament inicial fins arribar a l'actual concepció del model d'enriquiment d'educació plurilingüe i intercultural, que es troba en procés de debat i consolidació.

L'any 1983 la nova administració educativa havia introduït el valencià en totes les etapes i nivells no universitaris i jo em vaig incorporar a la Conselleria d'Educació per a elaborar la programació de Valencià per a la primera i segona etapa de l'Educació General Bàsica. Durant la redacció d'aquell currículum se'm van fer evidents dos fets. El primer, que organitzar un bon ensenyament de la llengua anava més enllà de les qüestions didàctiques; el segon, que el tractament independent del valencià respecte a les altres llengües del currículum constituïa una estratègia equivocada. En solitari, el valencià se situava en una posició fràgil que comportava la impossibilitat d'avançar i, a llarg termini, la seua marginació dins el sistema escolar. Calia, doncs, plantejar un tractament conjunt de les tres llengües —la llengua pròpia del país, l'altra llengua oficial i la llengua estrangera— que prioritzara la incorporació del valencià en l'itinerari curricular i que l'hi atorgara un ús majoritari com a llengua vehicular.

El camí per a fonamentar i desenvolupar aquest plantejament conjunt me'l va obrir un article de Jim Cummins de 1979, que em va permetre prendre contacte amb les noves teories, recerques i bones pràctiques de l'educació bilingüe que, des de Canadà i els Estats Units, s'estenien arreu del món. Des d'aquesta perspectiva, l'any 1991 vaig elaborar per a la Conselleria d'Educació, conjuntament amb Vicent Sala, el llibre *Un model educatiu per a un sistema escolar amb tres llengües*, en el qual plantejàvem **un model d'educació bilingüe enriquit**, és a dir, un model que proposava els mateixos objectius lingüístics i educatius per a tots els alumnes del País Valencià tant els inicialment valencianoparlants com els castellanoparlants, i l'organització del sistema educatiu en els tres programes que han estat funcionant fins fa poc: dos programes òptims, que aconseguirien els objectius que es pretenien (el **Programa d'Ensenyament en Valencià** i el **Programa d'Immersion Lingüística**), i un programa de mínims, obligatori atés el marc legislatiu vigent, en el qual aquests objectius lingüístics serien més difícils d'aconseguir (el **Programa d'Incorporació Progressiva**).

Després d'una forta resistència inicial —recorde encara que un famós inspector de la província d'Alacant ens va anomenar “guerrers contraculturals—, aquests programes van ser implantats dins el sistema educatiu valencià i van complir una per una totes les expectatives inicials. En efecte, d'acord amb totes les avaluacions realitzades, el Programa d'Ensenyament en Valencià i el Programa d'Immersion Lingüística aconseguien, mitjançant la valencianització del currículum, un rendiment superior tant lingüístic com acadèmic, molt per damunt del que aconseguia el Programa d'Incorporació Progressiva.

Així mateix, aquests programes van resultar prou flexibles per admetre, sense cap modificació, una incorporació primerenca d'una llengua estrangera, com va ocórrer amb la implantació del *programes bilingües enriquits amb la incorporació primerenca d'una llengua estrangera* (els famosos PEBE) posats en pràctica d'acord amb l'ordre de 1998.

El disseny i aplicació d'aquests PEBE, que vaig realitzar com a assessor del Servei d'Ensenyaments en Valencià, em va obligar a elaborar propostes didàctiques ja clarament plurilingües, com ara el **TIL** (*Tractament Integrat de les Llengües*) i el **TILC** (*Tractament Integrat de les Llengües i els Continguts*), que figuren al llibre *El tractament de les llengües en un model d'educació plurilingüe per al sistema educatiu valencià* (del 2006), reelaborades, refinades i aplicades en els centres educatius per l'Assessoria de Valencià. Es tracta de propostes complexes, que van anar evolucionant al ritme de la recerca en l'educació bilingüe i plurilingüe, i que jo he continuat desenvolupant en diverses publicacions posteriors.

No obstant aquests esforços, i els realitzats per institucions com ara Escola Valenciana, la Federació d'Associacions de Mares i Pares, el Sindicat de treballadors i treballadores de l'ensenyament al País Valencià, les universitats, etc., i especialment per docents combatius i il·lusionats que han sigut el motor de la revitalització i normalització del valencià en l'educació, en arribar al segle XXI la situació de l'ensenyament en valencià al nostre sistema educatiu és ben dramàtica:

- Solament un 30,3 % de l'alumnat dels ensenyaments obligatoris fa tot l'ensenyament en valencià.

- Dels alumnes dels centres sufragats amb diners públics que fan ensenyament en valencià, només el 7% són alumnes de centres concertats.
- La incorporació del valencià en els territoris de predomini lingüístic castellà és merament testimonial.

Tenim, doncs, a hores d'ara, un sistema educatiu valencià fragmentat en tres àmbits totalment desconnectats: l'escola pública, l'escola privada i concertada, i els territoris de predomini lingüístic castellà. Una situació absolutament inacceptable que ens impedeix avançar en la construcció d'una escola pública valenciana i de qualitat, i que dificulta enormement la vertebració territorial i la cohesió social del País Valencià.

Cal deixar ben clar, tanmateix, que les causes d'aquesta situació no són de caràcter lingüístic o educatiu sinó polític, i que responen a uns factors que tots coneixem. D'una banda, les actituds d'una part de la societat valenciana, que menysprea la seua llengua, i que té influència i poder suficient per a imposar les seues actituds i els seus interessos a una societat menfotista, desinformada i desprotegida davant la pressió ideològica de les classes dominants. D'altra, la influència de l'escola privada i concertada, amb uns interessos econòmics ben definits, que controla més d'una bona part dels ensenyaments obligatoris i que constitueix una barrera infranquejable per a l'extensió de l'ensenyament en valencià. Finalment, una contraplanificació par part de l'anterior administració educativa, que no solament va desatendre la promoció i el suport a l'extensió dels programes d'ensenyament en

valencià òptims, sinó que, a més a més, va anar plantejant projectes i programes suposadament plurilingües que tendien inequívocament a marginar i arraconar el valencià en favor del castellà i l'anglès.

I així hem arribat a l'entrada del segle XXI, que ens dut de la mà reptes nous, ben complexos, dins un món globalitzat i multilingüe. Uns reptes per als quals les escoles i instituts del segle XX no estaven preparats:

- Ens trobem en un context de *globalització* de l'economia i d'*internacionalització* del treball, on l'anglès actua com a llengua de comunicació àmplia, cosa que implica que els ensenyaments reglats han de proporcionar una competència *real* en aquesta llengua com a eina per a l'educació superior, per als desplaçaments fora de les fronteres, per a la comunicació en les xarxes globals, i per a l'accés al món laboral.
- S'ha produït un *desenvolupament tecnològic* sense precedents en les comunicacions, que exigeix noves competències. El multialfabetisme i l'alfabetisme digital han de convertir-se, indefectiblement, en objectius i, alhora, en eines del treball a l'escola.
- Ens trobem en una societat del *coneixement*, un coneixement que creix i evoluciona de manera imparable any rere any. L'important ja no són només els continguts que aprenem, sinó el domini dels instruments que ens permetran ser educativament autònoms i estratègics, i continuar aprenent durant tota la vida.

D'aquests instruments, els més importants, segurament, són la competència en el llenguatge acadèmic, l'alfabetització científica i la capacitat d'aprendre a aprendre.

- Vivim en *societats diverses* des del punt de vista socioeconòmic, lingüístic i cultural, on hi ha molts alumnes en risc d'exclusió (alumnat migrant, alumnat provinent d'entorns socioculturals deprimits i alumnat provinent de grups marginals). Una de les causes principals del risc d'exclusió d'aquests col·lectius sol ser la dificultat de seguir el currículum de les aules ordinàries a causa del seu desconeixement de la llengua vehicular de l'ensenyament o dels codis elaborats que utilitza l'escola, especialment el llenguatge propi de les disciplines acadèmiques.

- Ha augmentat la *pressió de les grans llengües sobre les llengües minoritzades*. Pel que fa a les llengües dominants, el rendiment de les indústries de la llengua, la influència científica i tecnològica, la penetració comercial i cultural fora de les fronteres, etc., depèn, en part, de de l'extensió de la llengua. Per això aquestes llengües (*killer languages*, en diria algú), amb totes les armes de què disposen, lluiten pel pastís d'un mercat lingüístic global dins el qual moltíssimes llengües minoritzades es troben ja en perill d'extinció. A casa nostra, per dir-ho sense embuts, si atenem a les darreres dades sociolingüístiques, al català al País Valencià es troba en una situació d'emergència que exigeix l'atenció màxima per part dels poders públics, de la societat i del sistema educatiu.

- Hi ha una *política lingüística europea* explícita que ens implica.

Aquesta política consisteix en l'obligació que tenim tots els ciutadans europeus de conèixer la nostra llengua primera més dues llengües estrangeres. Per a nosaltres, això significa que el nostre sistema educatiu ha d'incorporar, obligatòriament, dues llengües ambientals (la llengua pròpia del país i l'altra llengua cooficial) i dues d'estrangers, i que ha d'assolir els mateixos objectius globals amb quatre llengües que altres sistemes educatius de l'estat només amb tres.

Són reptes importants, que exigien una resposta lingüística i educativa contundent i no una proposta esquifida, interessada i simplista com el Decret de Plurilingüisme 127/2012 de l'administració popular, sinó un projecte ambiciós d'educació plurilingüe i intercultural a l'altura dels objectius que el sistema educatiu té l'obligació d'aconseguir d'acord amb l'Estatut, la Llei d'ús i ensenyament del valencià i les lleis d'educació estatals. Per això, abans fins i tot que es publicara, els sectors polítics, socials i educatius més progressistes s'hi van manifestar en contra amb contundència.

És llavors que la Unitat per l'Educació Multilingüe de la Universitat d'Alacant i Escola Valenciana, capdavanters en aquest rebuig, em van demanar que elaborara una contraproposta al decret. A aquesta contraproposta, *L'escola valenciana. Un model d'educació plurilingüe i intercultural*, s'adheriren tots els qui s'havien manifestat en contra de la proposta de l'administració. Aquest document intentava concretar un model lingüístic educatiu rigorós i contundent, però possibilista, capaç de proporcionar a les generacions més joves les competències, coneixements i actituds necessaris per a prosperar, viure i conviure en

la societat moderna, complexa, diversa i exigent del segle XXI. Cal dir que des de l'administració no s'hi va fer cap cas i el decret va ser publicat i aplicat.

Ben prompte, però, les eleccions van capgirar la situació i es respiraren aires nous a la Conselleria d'Educació. Hi havia el convenciment que el model lingüístic educatiu vigent havia de ser substituït; la Direcció General de Política Educativa, per tant, creà un equip format per representants de les Unitats per l'Educació Multilingüe de les universitats d'Alacant, Castelló i València, el qual vaig tenir l'honor de coordinar, per tal d'elaborar una nova proposta de model lingüístic i educatiu. Aquesta proposta, *Un nou model lingüístic educatiu per a l'educació plurilingüe i intercultural del sistema educatiu valencià*, havia de servir de base per a l'elaboració del nou decret de plurilingüisme.

Naturalment, aquest nou model hauria de partir d'uns principis lingüístics, polítics i educatius rigorosos i avançats, però assumibles per la societat valenciana. Crec que hi ha consens entre tots els qui som ací ara mateix pel que fa als que presentaré a continuació:

- El model lingüístic educatiu és una proposta de planificació lingüística educativa que ha d'establir un **model d'enriquiment d'educació plurilingüe** (és a dir, ha de proposar els mateixos objectius per als alumnes inicialment valencianoparlants i els inicialment castellanoparlants).
- El valencià ha de constituir el nucli organitzador de l'itinerari curricular dins un **marc additiu**, que comporta la incorporació

del valencià des de l'inici de l'escolaritat, i el seu ús vehicular majoritari en tots els cicles i etapes, mai per davall del 50%.

- La planificació lingüística educativa ha de ser una part de la política lingüística general de manera que l'actuació dins el sistema educatiu té un doble vessant: d'una banda és un àmbit que cal normalitzar i d'altra, un instrument per a la revitalització i la normalització del valencià en la societat.
- El nou model lingüístic educatiu ha d'estar basat en les teories, recerca i bones pràctiques desenvolupades en el camp de l'educació bilingüe i plurilingüe arreu del món, però ha de ser adaptat al nostre context tenint en compte la rica tradició lingüística i didàctica de l'escola valenciana.
- Cal incorporar al model educatiu el tractament de dues llengües estrangeres d'acord amb les directives del Consell d'Europa i promoure una millora del seu ensenyament, però aquesta incorporació tindrà en compte la nostra situació sociolingüística i es farà de la manera que servisca als objectius de la política lingüística valenciana.
- El nou model ha d'afavorir la vertebració territorial i la cohesió social mitjançant un **programa únic**: únic per a tots els territoris (de predomini lingüístic valencià o castellà) i únic per a tot tipus de centres (independentment de la seua titularitat pública o privada concertada).

- El nou model lingüístic educatiu ha de garantir que tots i cada un dels alumnes arriben al seu potencial màxim pel que fa al coneixement i ús de les llengües, al rendiment en les disciplines acadèmiques i a la seua plena integració escolar i social, independentment de la procedència geogràfica, del nivell sociocultural de les famílies, de les competències comunicatives i experiències culturals amb què arriben al centre, i de les seues aptituds i estil d'aprenentatge.

Ara mateix, el nou decret de plurilingüisme ja està a punt de ser publicat. Veurà la llum en un moment crucial per a la nostra llengua. Ja sé que repetim massa vegades allò de moment crucial. Aquesta vegada, però, si atenem a les xifres d'ensenyament i ús del valencià, i obrim els ulls a la realitat que ens envolta, assumirem que si no hi ha un colp radical de timó en la política lingüística i en la política lingüística educativa, el valencià pot arribar a deixar de ser la llengua de referència del nostre país i convertir-se en un element marginal, dotat d'un cert valor identitari, però privat de qualsevol funció pràctica.

Dues coses, doncs, m'agradaria deixar clares: la primera, que la trajectòria que seguim pel que fa a la revitalització i normalització de la nostra llengua del País Valencià no ens duu enlloc; la segona, que redreçar aquesta trajectòria és feina de tots. Ningú no podem mirar cap a un altre costat.

Ha arribat l'hora de prendre decisions valentes, d'abordar amb convenciment i fermesa, una política lingüística contundent al País

Valencià en tots els àmbits. D'altres veus moltíssim més autoritzades que la meua hauran de parlar d'aquesta política. Pel que fa a l'educació, però, i especialment pel que fa a la política lingüística educativa i a l'educació lingüística, avançaré algunes de les necessitats més urgents, a parer meu, del nostre sistema educatiu:

- Ens cal un acord entre totes les forces polítiques honest, lleial i convençut de revitalització i normalització de la nostra llengua i cultura. Que tots els partits polítics deixen de banda per a sempre la grandiloqüència pel que fa als objectius per, tot seguit, plantejar o exigir propostes d'aplicació en les quals l'organització de l'ensenyament i ús vehicular, i els recursos que s'hi aporten, són clarament insuficients per a aconseguir-los.
- Assumim ja d'una vegada una visió àmplia de la llengua i les varietats lingüístiques. No tornem a discutir qüestions que han sigut resoltes ja fa temps. Naturalment que el valencià/català té dialectes i registres. Tots respectables i amb el dret de ser estimats i usats. El valencià/català, però, només té una manera de sobreviure i és assolint la massa crítica necessària per a esdevenir un espai comunicatiu autònom. I això només serà possible si considerem la llengua i les varietats, i la seua organització funcional, des del punt de vista de tota l'àrea lingüística per tal d'arribar a un model com més convergent millor.
- Necessitem un canvi radical en l'ensenyament i ús del valencià des d'una perspectiva plurilingüe i alhora, des del seu estatus de llengua minoritzada. Necessitem una didàctica del valencià

per a la normalització. Una didàctica centrada en l'ús, en les activitats de producció oral i escrita, en l'automatització de les competències orals, en l'adquisició de la gramàtica lligada a les activitats de comprensió i expressió, en el desplegament personal dels recursos comunicatius dels aprenents, en la integració de les noves tecnologies a l'ensenyament-aprenentatge, en la recuperació i estima dels referents culturals... i, sobretot, una educació lingüística en tensió constant vers els objectius comunicatius: fluïdesa expressiva, complexitat sintàctica, riquesa lèxica, precisió semàntica, adequació pragmàtica i genuïnitat.

- Ha d'haver-hi un canvi radical en els materials curriculars d'acord amb les exigències tant de la diversitat de l'alumnat com del model d'educació plurilingüe i intercultural al qual han de servir. Necessitem materials nous. Basats en els enfocaments plurilingües més actuals. Que permeten centrar-se més en les maneres d'aprendre dels alumnes. Que permeten diversificar l'ensenyament. Més flexibles per a adequar-se a les capacitats i interessos dels aprenents. I més econòmics.

- És l'hora, ja, que els docents abandonem l'ideal d'homogeneïtat lingüística, cultural i acadèmica a les aules. Si alguna vegada va existir, a hores d'ara ja no és possible. Si volem convertir el valencià en la llengua compartida, l'escola ha d'adequar-se a l'alumnat que s'hi incorpora, assumir la perspectiva de la diversitat no com a problema sinó com a riquesa i recurs, i desenvolupar els instruments didàctics i organitzatius necessaris per a garantir l'èxit de tots els alumnes.

- Hem d'assumir tots, amb l'administració educativa al davant, que el més important de tot el muntatge educatiu és allò que passa entre els docents i els alumnes en la intimitat de la classe. Allí, més enllà de les disposicions legislatives, dels currículums, de les programacions o de les tasques burocràtiques, és on és forja l'èxit o el fracàs dels alumnes. Necessiten professors competents, professors plurilingües per impartir una bona educació plurilingüe, professors advocats de les causes perdudes (dels alumnes vulnerables, de les llengües minoritzades, dels alumnes amb problemes...), professors crítics amb les jerarquies socials de poder que intenten reproduir-se dins l'escola, professors capdavanters en la lluita contra la violència de gènere o contra tota mena de violència. No comencem la casa per la teulada: comencem per la formació del professorat.

- Necessitem les mares i els pares. Els necessitem al nostre costat, com han estat sempre, des dels primers temps de la incorporació del valencià a l'escola. No podem fer una educació plurilingüe i intercultural per als ciutadans, però sense els ciutadans. Els volem informats, participatius, constructivament crítics, conscients del seu paper essencial en l'educació dels fills, i disposats a lluitar per una escola millor.

- No escatimem diners en educació. La inversió en educació és la més productiva, i més encara si es tracta de l'educació plurilingüe i intercultural. L'educació plurilingüe és més complexa. Més enriquidora. Més sofisticada. Per això necessita més recursos. No podem carregar, com sempre, un model exigent com aquest

als múscles dels docents. Resulta vergonyós que el Decret de Plurilingüisme 127/2012 diga, en la disposició addicional primera, article 2n.: “L’aplicació i el posterior desplegament d’estes decret no podrà tindre cap incidència en la dotació de tots i cada un dels capítols de gasto assignats a la conselleria competent en matèria d’educació”.

- Finalment, necessitem que la universitat s’implique en el model lingüístic educatiu del País Valencià. Necessitem teoria, recerca, proposta i experimentació de bones pràctiques, avaluacions, etc., que vinguen directament de la Universitat. Hi ha tot un camp d’investigació en educació bilingüe i plurilingüe els resultats de la qual serien valuosíssims per al nostre sistema educatiu i, alhora, tindrien unes possibilitats enormes de difusió en les nombroses revistes internacionals dedicades a aquest tema. Cal encoratjar els nostres joves investigadors, i dotar-los dels recursos necessaris, perquè proporcionen als polítics i als docents la informació científica i tècnica necessària per a planificar i aplicar amb èxit el nostre model d’educació plurilingüe i intercultural.

I ara, arribats ací, ja no els vull atabalar més. He deixat per al final, però, allò que més ganes tenia de dir. Vull dedicar aquesta medalla a dues persones sense l’amor i la comprensió de les quals, és ben cert que jo no seria ací: a Margarida Vizardómine Ortiz, la meua esposa, i a Ferran Pascual Vizardómine, el meu fill. A Margarida, perquè continue somiant i lluitant pels seus somnis; a Ferran, perquè trobe la força i l’estímul necessaris per a complir els seus.

Moltes gràcies.

VNIVERSITAT DE VALÈNCIA